

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จ ดังที่ อุกฤษ บุตุประเสริฐ (2538:62) กล่าวว่า งานสำคัญของโรงเรียนคือ งานวิชาการ ถ้าหากโรงเรียนดำเนินงานพลาดทางวิชาการก็น่าจะพิจารณาได้ว่าโรงเรียนนั้นประสบความล้มเหลว ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนใดที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานทางวิชาการ โรงเรียนนั้นก็สมควรที่จะได้รับการยกย่อง สอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินภารกิจของโรงเรียนได้ผล ซึ่งสอดคล้องกับ Miller (1965:175) ที่เน้นความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน และปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535:17) ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ นับว่ามีบทบาทสำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารงานโรงเรียน เพราะงานวิชาการจะช่วยพัฒนาสติปัญญา ความนึกคิดของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต และการบริหารงานวิชาการโรงเรียนจะมีคุณภาพดีมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ที่สำคัญที่สุดได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ เข้าใจขอบเขตการดำเนินงานและภาระหน้าที่ของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างดี ดังที่ ภิญโญ สาคร (2519:322) กล่าวว่า ผู้บริหารการศึกษาหรือครูใหญ่ทุกคนควรจะได้รับฝึกหัดในฐานะเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกแห่งคือการให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ โดยการทำงานร่วมกับครู ภาระคืนเดือนครู ให้คำแนะนำครูและประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการสอน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการบริหารงานวิชาการจะเป็นหน้าที่หลักของโรงเรียน แต่โดยทั่วไปแล้ว มีผู้บริหารไม่มากนักที่ให้ความสำคัญ ทุ่มเท และมุ่งเน้นการบริหารงานวิชาการอย่างจริงจังและดำเนินการถูกต้องกับหลักการการศึกษา ส่วนใหญ่มักจะเน้นในด้านธุรการ การเงินหรือการก่อสร้างอาคารสถานที่ เพราะเป็นสิ่งที่มองเห็นผลได้ชัดเจนและรวดเร็วกว่า มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียน เช่น การวิจัยของ อเนก หิรัญ (2522:137)

วิกรม กมลสุโขศล (2520:71) วุฒิ จุลพรหม (2521:134) ศิริธร สุขโงใจ (2531:บทคัดย่อ) จุฑามาศ เกิดแก้วฟ้า (2533:227-228) ประสาร ภูคิ (2535:194-196) และชัชวัฒน์ เจียมสุขสุจิตต์ (2537:132-133) ที่แสดงให้เห็นโดยสรุปได้ว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติงานวิชาการน้อย ผู้บริหารให้ความสำคัญแก่งานวิชาการน้อยกว่างานด้านอื่น ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศน้อย ครูไม่เข้าใจหลักสูตร โรงเรียนไม่มีการวางแผนงานที่ดีขาดการประสานงาน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือในการทำกิจกรรมจากคณะครูเท่าที่ควร ขาดการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมพัฒนาการสอนมีน้อย สื่ออุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ รวมทั้งขาดแคลนงบประมาณและบุคลากร ผู้บริหารระดับสูงหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบจึงควรจะได้กระตุ้นให้ผู้บริหารระดับโรงเรียนได้เอาใจใส่ในการบริหารงานวิชาการมากยิ่งขึ้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังมีรายงานการวิจัยและผลการประเมินที่บ่งชี้ให้ทราบว่ามาตรฐานคุณภาพของการมัธยมศึกษาควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น รายงานการวิจัยประสิทธิภาพการมัธยมศึกษา โดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531:96) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความแปรผันแตกต่างกันไปตามขนาดของโรงเรียน โดยนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนนผลสัมฤทธิ์สูงสุด รองลงมาได้แก่โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กตามลำดับ และจากผลการประเมินคุณภาพของการมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2536 โดยสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2536:29-67) บ่งชี้ว่าคุณภาพของการมัธยมศึกษาไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังเกตกรรมสามัญศึกษา ค่ากว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศทุก ๆ ด้าน ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็ได้พบว่า มีคะแนนใกล้เคียงกับคะแนนเฉลี่ยของประเทศเกือบทุกด้าน และจากรายงานผลตามนโยบายคุณภาพการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ระยะครึ่งแผน โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2537:39) พบว่า การดำเนินการตามนโยบายคุณภาพการศึกษา ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ไม่สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ คุณภาพการศึกษาระหว่างสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ความแตกต่างทางพื้นฐานของผู้เรียนมีผลทำให้คุณภาพของผู้เรียนแตกต่างกัน

คุณภาพการมัธยมศึกษาที่แตกต่างกันดังกล่าวนี้ แม้จะไม่สามารถปรับปรุงพัฒนาให้ทุกโรงเรียนมีมาตรฐานเท่าเทียมกันได้ แต่ถ้าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความตั้งใจปฏิบัติจริงและบริหารจัดการโดยใช้หลักวิชาการศึกษาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติ ควรเร่งรัดพัฒนาตามศักยภาพของตน และมีเป้าหมายในการดำเนินการศึกษาดังกล่าวที่ชัดเจน ก็น่าเชื่อได้ว่ามาตรฐานคุณภาพการมัธยมศึกษาจะดีขึ้น

การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญมากดังกล่าวแล้ว แต่โรงเรียนทั่วไปก็ยังมิได้ปฏิบัติงานด้านวิชาการให้ดีเท่าที่ควร และยังมีปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง เพื่อเป็นการพัฒนาและเตรียมการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการดำรงชีวิตและสังคมในปัจจุบัน และเพื่อให้ก้าวทันสภาพการณ์ที่จะขยายและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา หากทำการวิจัยเรื่องนี้แล้วจะทำให้ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และข้อมูลตลอดจนข้อความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้อาจใช้ในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนอาจเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกรมสามัญศึกษาที่จะนำไปประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุนส่งเสริมการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

แต่เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา มีกระจายกว้างขวางตั้งอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11 เห็นว่าการเลือกศึกษาจากเขตการศึกษาใด เขตการศึกษาหนึ่งน่าจะได้ผลของการศึกษาวิจัยที่มีคุณค่าทั้งเชิงวิชาการ และสำหรับการประยุกต์ใช้ได้ตามสมควร และเมื่อพิจารณาประกอบกับสภาพความเป็นไปได้ในการดำเนินงานการวิจัยในกรณีนี้ จึงเลือกศึกษาจากโรงเรียนในเขตการศึกษา 11 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เฉพาะในเขตการศึกษา 11 ที่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ในปีการศึกษา 2538 ตามขอบข่ายงานวิชาการที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2532 หมวดที่ 3 ที่ว่าด้วยงานวิชาการ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ประการ คือ

1. การวางแผนงานวิชาการ
2. การบริหารงานวิชาการ

3. การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ
4. การจัดการเรียนการสอน
5. การวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
6. การประเมินผลงานวิชาการ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง ลักษณะที่เป็นจริงในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

ปัญหา หมายถึง เรื่องหรือสิ่งที่ต้องพิจารณาแก้ไขในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

บุคลากรหลักที่ทำหน้าที่บริหารงานวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ในภาคกลาง ปีการศึกษา 2538

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งดำรงตำแหน่งและปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้ทำหน้าที่ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หมายถึง รองผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ เป็นตำแหน่งภายในที่ได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารงานวิชาการรองจากผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ

หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ทำหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาใน 10 หมวด ได้แก่ หมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปศึกษา พลานามัย อุตสาหกรรม คหกรรม และเกษตรกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ที่ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 500-1,499 คน) ขนาดใหญ่ (1,500-2,499 คน) และขนาดใหญ่พิเศษ (2,500 คนขึ้นไป) ในปีการศึกษา 2538

การวางแผนงานวิชาการ หมายถึง งานที่ครอบคลุมการรวบรวมระเบียบ และจัดทำแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ และการจัดทำแผนงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานตามขอบข่ายงานวิชาการที่กรมสามัญศึกษากำหนด ซึ่งครอบคลุมเรื่องการวางแผนงานวิชาการ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรตามสายงานวิชาการ การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน และจัดสอนแทน การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน และการประเมินผลงานวิชาการ

การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ หมายถึง งานที่ครอบคลุมการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดการกิจกรรมนักเรียน และการพัฒนาครูทางด้านวิชาการ

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง งานที่ครอบคลุมการจัดให้มีการทำแผนการสอน ราชวิชาและการบันทึกการสอน และการส่งเสริมให้มีการจัดหา ผลิต และใช้สื่อการสอน

การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน หมายถึง งานการดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียน งานการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือการวัดผล การเรียน การจัดให้มีเอกสารและแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการเรียน และการจัดทำหลักฐานงานทะเบียนต่าง ๆ เกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียน

การประเมินผลงานวิชาการ หมายถึง การประเมินและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานตามขอบข่ายงานวิชาการ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพในงานการวางแผนงานวิชาการ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรตามสายงานวิชาการ การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอนและจัดสอนแทน การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน และการประเมินผลงานวิชาการ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 นำไปประกอบการพิจารณา ปรับปรุง แก้ไข การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกรมสามัญศึกษา นำไปประกอบการพิจารณาให้การส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อทราบถึงสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 มีขั้นตอนในการวิจัย ประกอบด้วยการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน คือ (1) การวางแผนการวิจัย (2) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (3) การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (4) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (5) การเก็บรวบรวมข้อมูล (6) การวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และ (7) การสรุป อภิปรายผล และจัดทำข้อเสนอแนะ

แหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัย

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรหลักที่ทำหน้าที่บริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ในภาคกลาง ปีการศึกษา 2538 ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา จากโรงเรียนทั้งสิ้น 212 โรงเรียน เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาจำนวน 50 โรงเรียน แล้วจับสลากจากบัญชีรายชื่อโรงเรียนตามสัดส่วนรายจังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารทุกโรงเรียนจำนวน 50 คน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการทุกโรงเรียน 50 คน และหัวหน้าหมวดวิชาทุกโรงเรียนโรงเรียนละ 10 คน จำนวนทั้งสิ้น 500 คน (ดังรายละเอียดในบทที่ 3)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นคำถามแบบกำหนดคำตอบให้เลือก และคำถามปลายเปิด ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพของผู้อตอบแบบสอบถาม และสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ตามขอบเขตงานของกรมสามัญศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและใช้บริการทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ลำดับชั้นการเสนอรายงานการวิจัย

บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและลำดับชั้นการเสนอรายงานการวิจัย

บทที่ 2 กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ครอบคลุมเรื่องความหมาย หลักการและแนวคิดของการมัธยมศึกษา เรื่องการบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เรื่องการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย แหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัย เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือในการวิจัย วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย